C A P U T III.

Alexander III. a *Eborac. Archiep.*

AD audientiam noſtram noveris pervenifſe, quod villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur diſtare ab Eccleſia parochiali, ut tempore hiemali, cum pluviæ inundaverint, non poſſint parochiani ſine magna eam difficultate adire; unde non valent eccleſiaſticis officiis congruo tempore intereſſe. Quia igitur parochialis Eccleſia ita dicitur in redditibus abundare, quod præter illius villæ proventus miniſter illius convenienter valeat ſuſtentationem habere: f. t. per A. ſ. m. quat. ſi res ita ſe habet, Eccleſiam ibi ædifices, & in ea ſacerdotem, ſub. ap. ob. ad præſentationem Rectoris Eccleſiæ majoris cum Canonico, de fundatoris aſſenſu inſtituas, ad ſuſtentationem ſuam ejus villæ obventiones eccleſiaſticas percepturum. Provideas tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci Eccleſiæ matrici ſervetur: quod quidem fieri poſſe videtur, cum ejuſdem villæ dominus xx. *b* acras terræ fructiferæ velit ad uſus presbyteri conferre. Si vero *c* perſona matricis Eccleſiæ virum idoneum præſentare diſtulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonum, ceſs. ap. diff. inſtituere non omittas.

N O T Æ.

1 a E*Boracenſi.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. de Metropoli Eboracenſi Angliæ nonnulla notavi *in c. 4. de reſcr.*

b *Acras terræ.*) Acra apud Saxones, & Anglos idem eſt, quod apud Latinos ager; non tamen ſimpliciter agrum notat, ſed certam agri menſuram; quo modo Latini jugerum dicunt. Crebra vox eſt in Regum, & aliorum Principum donationibus, Sigebertus in chron. *ad ann.* 1201, ibi: „Rogerius Torellus, miles illuſtris Vulcanienſis territorii dedit „ Eccleſiæ Gemeticenſi in perpetuam eleemoſynam apud Giſeneas 16. & dimidiam acras terræ arabilis, & ſeptem acras nemoris. „ Refert Voſſius *de vitiis ſerm. l. 3. c.* 1. & nos *in cap.* ∴

c *Perſona.*) Ideſt Rector, ut expoſui *in c. ad aures, de reſcript.*

COMMENTARIUM.

2 PRO hujus textus expoſitione ſciendum eſt, Eccleſias ædificare, templaque conſtruere, ad pietatem, religionemque augendam magnopere expedire, *c. fin. 96. diſt.* & ideo pium opus exercere earum conſtructores docetur *in c. pia mentis 26. 16. q. 7.* & miris laudibus illos efferunt Alfonſus Rex *in l. 6. tit.* 10. *part.* 1. D. Auguſtinus *l. 20. contra Fauſtum*, Epiphanius *l. 1. hæreſ* 69. & alii, quos laudat Valenzuela contra Venetos 2. *p. ex num.* 6. & ad templa extruenda gravi, & ponderoſa oratione hortatur fideles Div. Chryſoſtom. *orat.* 18. *in acta Apoſtol.* quare & laici admiſſi fuerunt ad juspatronatus ipſarum Eccleſiarum, ut alii invitentur ad hoc opus pium, & religioſum. Lambertinus *de jurepatr. lib.* 1. *qu.* 1. *artic.* 4. Spino *in ſpecul. teſtam. gloſſa* 3. *numer.* 5. Inde etiam cum legata ad pias cauſas relicta integra, & ſine diminutione Falcidiæ præſtentur, *authent. ſimiliter, Codic. ad leg. Falcid.* ita etiam præſtatur integre legatum relictum ad conſtructionem templi, *c. hoc 3. de teſtam.* Tiraquellus *privil.* 26. *& pia cauſa*; & licet incertæ perſonæ legari nihil valeat, *§. incertis, inſtit. de legat.* futuro tamen templo relinqui legatum poteſt, ut in caſu legis ſervos 17. *ff. de aliment. legat.* docuerunt Tiraquel. ſupra, *privileg.* 56. Valeat. *numer.* 27. Unde juſte feſtum indicitur propter ſolemnitatem dedicationis, & conſecrationis novi templi, *cap. ſolemnitates 16. cum ſequent, de conſecr. diſtinct.* 1. quæ ſolemnitas quotannis iteratur, Chriſto Domino exemplum præbente cum ipſe encenia celebravit, referente D. Joanne *capite* 10. hoc eſt feſtivitatem dedicationis templi: Div. Iſidorus *leg. 1. de Eccleſ. offic. cap.* 35. ibi: „ Annuas feſtivitates dedicationis Eccleſiarum ex more veterum celebrari in Evangelio legimus, & merito. „ Defendunt hunc pium Eccleſiæ ritum contra Magdeburg. & alios novatores, Bellarminus *t. 3. controv. leg. 3. de cultu Sanctor. cap.* 5. Durantius *leg. 1. de ritibus Eccleſ. capit.* 24. *num.* 2. Roa *leg. 5. ſingul. de die natali, capit.* 5. Quæ æque procedunt in templis conſtruendis, & dedicandis ſub titulo Dei Optimi Maximi, quam ubi dedicantur ſub titulo Sanctorum, nam hoc permiſſum eſſe facile conſtat ex Concilio Gangrenſi *can.* 20. & *in epiſtol. ad Epiſcop. Armen.* Concil. Carthagin. 5. *can.* 14. quod idem de altaribus cautum eſt *in cap. placuit 16. de conſecrat. diſtinct.* 1. & aliis relatis a Bellarmino *ſupra, cap.* 4. nec ideo cultus latriæ ſoli Deo debitus (qui in conſtructione templorum exhibetur, ut ait D. Auguſtinus *in lib. contra ſermon. cap.* 22.) Sanctis præſtatur. Quo figmento hæretici ſupra relati templa in honorem Sanctorum conſtrui improbabant; ſed male, quia ad eum effectum Eccleſia in honorem Sanctorum dedicatur, non ut ipſis cultus latriæ præſtetur, ſed ut eorum commemoratio frequentius agatur. Unde cum dicitur, hæc eſt Eccleſiæ S. Mariæ, intendimus ſignificare, hæc eſt baſilica Deo dicata in memoriam B. Mariæ: ſicut cum dicimus hæc eſt Miſſa S. Mariæ, ſignificare volumus, quod hæc eſt Miſſa Deo oblata in gratiarum actionem propter beneficia collata Sanctæ Mariæ.

3 Nec ſolum fideles hortandi ſunt ad conſtructionem Eccleſiarum, verum & cogendi eas ædificare in his locis, in quibus alias commode ſacramenta adminiſtrari nequeunt: quo modo exaudiendum eſt præceptum Clementis Papæ, de quo *in cap. Eccleſias 28. 16. quæſt. 7. cap. Eccleſias 13. de conſecrat. diſt.* 1. Inde primo infertur, impiam, & irrationabilem eſſe conſtitutionem, aut conſuetudinem, quæ templorum conſtructioni adverſatur. Valenzuela *dict. 2. part. contra Venetos, nu. ultim.* & ideo eſſe improbandam authenticam *Caſſa, C. de ſacr. Eccleſ.* imo P. Gregorius *leg. 1. partit. tit. 4. cap. 5. in fine*, Germonius *in aſſert. pro libert. Eccleſ. cap.* 8. docuerunt, prohibentem templa ædificare ſacrilegium committere, ejuſque pœnis eſſe puniendum. Inde etiam deducitur ratio conſtitutionis Juſtiniani relatæ *in authent. de eccleſ. titul. §. ſi quis autem, collat.* 9. ubi ſtatuitur, cogendum eſſe per Epiſcopum, & per civilem judicem perficere opus Eccleſiæ, ſeu loci religioſi, eum qui cœpit illud conſtruere: & decedente ipſo, hæredes ejus ſimiliter teneri, ut conſtructio, quæ ab initio fuit voluntaria, ſemel cœpta efficiatur neceſſaria, argumento legis *ſicut, C. de O. & A.* Ex eodem etiam favore conſtructionis Eccleſiæ provenit, quod quamvis invitus quis non cogatur rem propriam vendere, *l. nec emere, Cod. de jure delib. leg. invitum* 11. *Codice de contrah. empt.* Heraldus *lib. unic. emend. capite* 26. ubi exponit textus *in leg. 9. Digeſt. de action. rer. amot. leg. 65. §. 1. leg. 70. ff. de R. V.* Hermoſilla *in l. 3. tit. 5. partit. gloſſ.* 1. tamen ut Eccleſia ædificetur, aut amplietur, cogendus eſt dominus domum, aut aream ſuam diſtrahere. Hermoſilla *ubi ſupra*, Franc. Leo *tom. 1. deciſ.* 90. *Valentiæ.* Quæ ſententia non eſt generaliter admittenda, ut pro cujuslibet Eccleſiæ conſtructione, aut ampliatione liceat dominis invitis prædia extorquere; ſed ſub hoc moderamine, ut ſit pro ædificio, aut ampliatione moraliter neceſſaria Eccleſiæ Parochialis, ſeu Cathedralis, quam conſtrui, aut ampliari non ſolum utile, verum & neceſſarium eſt: tunc enim licet auferre a dominis prædia ſua, refuſo juſto pretio, exemplo legis *ſi venditor, §. ſi conſtat, Digeſt. commun. præd. l. item ſi verberatum, §. ultimo, Digeſt. R. V.* Si vero utilis tantum, non vero neceſſaria fuerit conſtructio Eccleſiarum, citra Principis auctoritatem auferri a nullo domus ſua debet. Covar. *lib. 3. var. capite* 14. *numer. final.* Cum enim regulariter inſtitutum ſit, dominum non cogi rem propriam diſtrahere, deſideratur neceſſitas fovendi religionem, ut publicus favor privatæ utilitati præferatur, juxta legem *ſi locus §. cum via publica, Digeſt. quemadmod. ſervit. leg. 2. ff. ne quid in loco publ.* propter utilitatem autem tantum non licet abſque reſcripto Principis alicui rem propriam auferre.

Sed licet adeo commendetur Eccleſiarum conſtructio, & magnopere expediat, tamen ita novæ Eccleſiæ conſtruendæ ſunt, ut inde aliis præjudicium non irrogetur, *cap. 1. & 2. de novi oper. nunc.* In conſtructione enim Eccleſiarum maxime attendendum eſt, ne inferatur damnum aliis parochialibus Eccleſiis, *cap. in his* 30. *de privil. leg. 9. tit. 10. partit.* 1. Guido Papæ *qu.* 160. Zerola *in praxi 1. p. verbo Eccleſia, quæſt. 4. & 5.* Valenzuela *conſil. 45. per tot.* ideoque novam parochiam intra limites antiquioris tantum licebit conſtruere ex juſta cauſa: veluti ſi augeatur multitudo fidelium, qui in Eccleſiis jam conſtructis recipi non poſſint, *c. præcipimus*, 16. *q.* 1. vel ſi una parochia habeat domos ita ab Eccleſia diſtantes, ut difficile ſit, maxime in hyeme, imbribus, vel nivibus impedientibus ad eam parochianos venire, vel deferri ſepeliendos, vel baptizandos, ut probat Petr. Gregorius *de benef. c.* 12. *n.* 4. unde recte in præſenti textu permittitur novæ parochiæ erectio, ex eo quod propter diſtantiam loci tempore hyemali commode parochiani non poterant divinis officii intereſſe; quam Alexandri Decretalem confirmavit Concil. Trident. *ſeſſ. 21. de reform. capit.* 4. ibi: „ Novas parochias etiam invitis Rectoribus, juxta formam conſtitutionis Alexand. III. quæ „ incipit Ad audientiam, inſtituere poſſint. „ Varia tamen in præſenti ab Alex. præcipiuntur: primo ut reſervetur jus præſentandi clericum ad novam Eccleſiam Rectori veteris Eccleſiæ, a qua fit diſmembratio, in compenſatione damni illati, ut expreſſit Alfonſus noſter *in l. 9. tit. 10. p.* 1. ibi: „ Por el menos cabo, que recibieſſe la primiera por los parochianos que „ le menguan, otorga el derecho, que los clerigos de ella puedan preſentar al Obiſpo el que huvieren deponer en la Igleſia ſegunda, è otorgarles ainde, mas de eſto, que eyan „ en ella alguna renta en manera de cenſo, por conocimiento de majoria. „ Quod jus præſentandi late exponunt Barboſa *in dict. capit. 4. Concil. Trident.* Valenzuela *tom. 1. conſil. 45. per tot.* Salgado *de protect. part. 3. capit. 5. numer.* 37. ſecundo, ut clerico ejuſdem novæ Eccleſiæ aſſignentur pro ejus ſuſtentatione obligationes pro modo parochiæ diſmembratæ, quo nomine veniunt etiam decimæ, *capit. Eccleſia 43. cum ſequent. 16. quæſtion.* 1. Lotherius *de re benefic. leg. 1. qu.* 28.

4

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

qu. 28. qui reſolvit hanc decimarum aſſignationem non eſſe neceſſariam, ſi commode aliunde nova Eccleſia dotetur. Tertio deſideratur, ut competens honor in ea pro facultate loci matrici Eccleſiæ reſervetur, ideſt annua aliqua penſatio pro arbitrio Epiſcopi moderanda. Proſequuntur latius Lotherius, Salgado, & Petrus Gregor. *ubi ſupra*, Moneta *de commut. c. 11. n.* 334. Vaſconcellos *lib. 1. de reſponſ. c.* 13. Alteſſerra *lib. 5. diſſert. c.* 6.

C A P U T IV.

a *Lexovienſi.*

QUicumque Eccleſiaſticum beneficium habet, ad tecta Eccleſiæ reſtituenda, vel ipſas Eccleſias emendandas, omnino adjuvent, & nonam, & decimam reddant.

N O T Æ.

a L*Exovienſi.*) In prima collectione, *ſub hoc titul. cap.* 4. Legitur *Exonienſi*, ſed male, ut ibi notavit Ant. Auguſt. cum etiam *Lexovienſi* legatur poſt Concilium Later. *pag. 29. cap.* 2. de qua diœceſi egi *in cap. 8. de offic. ord.* & commentarium hujus textus dedi ſupra *in c.* 1.

C A P U T V.

a Urbanus III.

AD audientiam noſtram jam pridem pervenit, quod tu in Eccleſia de Cologia, de qua in Epiſcopum vocatus, & electus fuiſti, regulares canonicos ordinare, & eorum inſtitutioni de bonis tibi collatis congrue velis providere. Inde ſiquidem eſt, quod tuum nos deſiderium, atque propoſitum multimodis laudibus commendantes, devotioni tuæ auctoritate Apoſt. indulgemus, ut juxta votum tuum canonicos regulares in Eccleſia præſcripta, ſi tibi in hoc Epiſcopus diœceſanus conſentit, ad honorem Dei & Eccleſiæ tuæ, ſecundum beati Auguſtini regulam valeas ordinare, & eos ibidem, nullius contradictione, & appellatione obſtante, inſtituere. Unde ſi clerici ſæculares in ea fuerint, qui adhuc ſupereſſe noſcantur, volumus ut eis, dum vixerint, ibi vel alibi neceſſaria ſecundum conſuetudines provideantur. Licet autem vicini tui nobis inſtantius ſupplicarent, quatenus in Eccleſiæ præſcriptæ jure confirmationis privilegium faceremus de canonicis, tuæ in hac parte devotioni de jure non poſſumus deferre, cum nulli canonici adhuc ibidem exiſtant, quibus privilegium indulgeatur: eis utique cum fuerint inſtituti, tam in his, quam in aliis, precum tuarum obtentu, in quibus cum Deo poterimus, libentius deferemus.

N O T Æ.

1 a U*Rbanus III.*) In hac ſexta collectione tantum legitur *Urbanus III.* in ſecunda autem, *ſub hoc titul. capit.* 4. prout hic tranſcribitur: ſed ita corrupta eſt inſcriptio, ut facile cognoſci non poſſit, niſi emendemus *Trutonienſi*: quæ civitas Trutonia dicta, ſeu ſancti Trudonis, inſignis eſt inferioris Germaniæ civitas, ubi potentiſſimum eſt D. Benedicti cœnobium.

COMMENTARIUM.

TExtus hic non ſpectat ad ædificationem Eccleſiæ, ſeu ejus reparationem; ſed tantum ad reformationem, ſeu profeſſionis canonicorum mutationem, de qua egi *in c. inter quatuor, de relig. domib.* Sicut enim canonici regulares conſentiente Epiſcopo ſæculares fieri poſſunt, ita etiam ex ſæcularibus regulares fieri valent cum Capituli conſenſu, *c. ſi Epiſc. 12. q.* 2. & invitis ipſis canonicis deſideratur reſcriptum Pontificis, ut docet Legaufre *in parat. ad h. tit.* & probavi jam *in d. c. inter.*

C A P U T VI.

a Cœleſtinus III.

TUA nos duxit, &c. *Et infra*: Præterea quia occaſione juramenti, quod de rebus Eccleſiæ non alienandis te aſſeris præſtitiſſe, in locis tui Epiſcopatus, in quibus populi habitantes oratoriis plurimum videntur indigere (ne prætextu novarum Eccleſiarum commiſſa tibi Eccleſia deſtitui videatur) Eccleſias formidas erigere: fraternitati tuæ præſentium ſignificatione mandamus, quat. illius juramenti occaſione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti ſuper baſilicarum conſtructione ſtudeas ſalubriter providere.

N O T Æ.

1 a C*Oeleſtinus III.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. final.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex, nec ubi integra epiſtola reperiatur. In præſenti autem fragmento tantum docetur, juramentum de non alienandis rebus Eccleſiæ ab Epiſcopo præſtitum, ſeu generaliter illud reſpectu omnium ſuæ diœceſis Eccleſiarum, ſeu tantum ſuæ Eccleſiæ Cathedralis, non impedire, quin infra alterius parochiam novam erigat Eccleſiam, etſi inde minuatur parochianorum numerus, atque perſonales ſaltem obventiones decreſcant; quia prædictum juramentum ad directas dumtaxat, & eas quidem illicitas, vel non neceſſarias alienationes reſtringendum eſt, argumento textus *in capite Ad noſtram* 21. *de jurejur. l. ult. ff. qui ſatiſdare cogant.* de quo juramento egi *in cap.* ∴

T I T U L U S XLIX.

De immunitate Eccleſiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium.

C A P U T PRIMUM.

Ex Synodo a *Joannis Papæ.*

UT *b* in domibus Eccleſiarum, neque *c* miſſus, neque *d* comes vel judex *e* publicus, vel miniſter, quaſi pro conſuetudine, nec *f* placitum, nec auſpicium vindicent: ſed in *g* publicis rebus domos conſtituant, in quibus placitum teneant, & ſecundum antiquam conſuetudinem hoſpitentur.

NOTÆ.

1 JOannis Papa.) Ita etiam legitur in prima collectione, ſub h. tit. c. 1. nullibi tamen exprimitur ex qua Synodo tranſcriptus ſit textus hic: facile tamen id apparet ex Baronio t. 9. anno Chriſti 904. Severino Binio t. 3. p. 2. Concil. pag. 137. qui referunt ſub Joanne Papa IX. Ravennæ concilium celebratum fuiſſe, ut acta Stephani VII. contra Formoſum improbarentur, & damnarentur coram Lamberto Imperatore: & inter 12. canones in ea Synodo ſancitos can. 11. hæc verba reperiuntur: „ Ut in domibus Eccleſiarum, nec miſſus, nec comes, vel judex, quaſi pro conſuetudine, nec placitum, nec hoſpitium vindicent, ſed in publicis vicis domos conſtituant, in quibus placitum teneant, & ſecundum antiquam conſuetudinem hoſpitentur. „ De hac Synodo alia notavi in c. fin. de offic. Archipresb. nec eſt neceſſe in hoc canone ſupplere verbum ſtatuimus, ut fecit Gloſſa, cum plerumque canones Concil. abſque eo verbo proferantur, ut conſtat ex canonibus editis in Conciliis Cæſarauguſt. Valentino Galliæ, Arelat. 4. ſub Leone III. & Rhemenſi 1. ſub Leone.

2 b In domibus Eccleſiarum.) Hoſtienſis in præſenti, n. 1. Panormit. n. 3. Sylveſter verbo Immunitas 1. n. 3. Azor p. 1. l. 9. c. 9. q. 7. exiſtimant in præſenti, appellatione domus Eccleſiarum, non tantum ipſas Eccleſias ſignificari, verum etiam domos privatas, quæ ad jus, & dominium Eccleſiæ pertinent; quia non tantum Eccleſia ipſa, verum etiam ejus domus præſenti immunitate gaudent. Quæ doctrina facilius admittetur, ſi ſciamus, jam a primis Eccleſiæ ſæculis inter alia bona immobilia Eccleſiam domos poſſediſſe: unde Gregorius Magnus ep. 19. l. 3. redditus omnes ædis ſanctæ Agathæ, cui Leonem acolythum præfecerat, aſſignat in penſionibus domorum urbanarum, his verbis: „ Ideo penſiones omnium domorum in „ hac urbe conſtitutarum, quas prædictam Eccleſiam tempo„ribus habuiſſe Gothorum conſtiterit, annis ſingulis congre„gare non deſinas, & quantum in fartis tectis, vel lumina„ribus aliaque reparatione ejuſdem Eccleſiæ neceſſarium fue„rit, erogare omnibus modis ſtudebis. „ Hoc autem ſingulare notandum eſt, quod iis domibus, quæ ad Eccleſias pertinebant, tituli, & inſignia Eccleſiarum inſcribi ſolebant, hocque ritu Eccleſia poſſeſſionem domus acquirere credebatur: quare ipſe S. Gregorius l. 1. ep. 63. agnoſcens Petronii domum injuſte a Conſtantino defenſore Eccleſiæ titulatam, jubet titulos dejici, & deponi, quos ignorantia Conſtantini præfixerat: his verbis: „ Quoniam docti ſumus domum Petronii no„tarii S. Romanæ Eccleſiæ, cui Deo auctore præſidemus, a „ Conſtantino tunc defenſore irrationabiliter titulatam, ex„perientiæ tuæ præſentis præcepti pagina demandamus, ut „ omni excuſatione, vel dilatione omiſſa, depoſito titulo, „ eamdem domum præſentium latrici Theodoræ relictæ an„tedicti Petronii ſine mora reſtituas. „ Imo Eccleſia, ut ſacerdotum, ac clericorum quieti conſuleret, domos illis comparabat, in quibus commode degerent ad officii ſui partes pie & religioſe obeundas, ut conſtat ex c. 2. de jurepatron. in 5. compil. ibi: „ Serenitatem tuam rogamus, monemus, & hor„tamur attente, quatenus cum indecens modis omnibus vi„deatur, ut Eccleſiæ memoratæ competenti dote penitus ſint „ expertes, ipſarum cuilibet ſaltem 30. paſſus terræ, juxta „ canonicas ſanctiones, in liberam eleemoſynam extra cœme„terium a parte qualibet earundem ad domos clericorum fa„ciendas, ibidem liberaliter largiaris. „ Et l. 7. tit. 13. l. 1. recop. & hæ domus dicebantur eccleſiaſticæ, ſive domus Eccleſiarum. Earum meminerunt Euſebius l. 7. hiſtor. Eccleſ. c. 24. ibi: „ Verum cum Paulus ex Epiſcopi domo, ejus Eccleſiæ „ propria, exire nollet, Imperator Aurel. de ea re rogatus „ ſententiam ſanctiſſime quid agendum eſſe decrevit; præcipit „ enim, ut domus Eccleſiæ iis tribueretur, quibus Chriſtiani „ Italiæ, & urbis Romæ Epiſcopi tribuendam præſcriberent. „ Gregorius Tur. l. 1. miracul. c. 39. ibi: Mulier ſuccenſa libi„dine, operta peccati tenebris pergit ad domum Eccleſiæ per „ tenebras noctis: cumque obſerata omnia reperiſſet, pul„ſare fores eccleſiaſticæ domus cœpit, ac voces ejuſmodi da„re: Quouſque ſacerdos dormis? Quouſque clauſa oſtia non „ reſeras. „ Refert Lemaiſtre leg. 1. de jur. Eccleſiaſt. cap. 16. De quibus domibus Eccleſiarum accipiendus eſt præſens textus.

3 c Miſſus.) Gloſſa in præſenti, pro miſſo exponit executorem, vel officialem: quam ſequuntur Hoſtienſis, & Abbas in præſ. Sed hæc Gloſſæ expoſitio admitti non poteſt: nam ſtatim in eodem textu, prout jacet in hac ſexta compilatione, ponitur miniſter, qui idem eſt, ac executor, l. ordine 15. ff. ad municip. c. novit 43. de appellat. c. paſtoralis, §. quia vero, de offic. deleg. notatur in l. ab executore 4. ff. de appell. Verius ergo eſt, miſſum in præſenti ſignificare Legatum directum a Principe pro qualicumque Eccleſiaſtica, aut publica utilitate, vel opportunitate, qui corrigeret, quæ corrigenda eſſent. Flodoardus in hiſtor. Rhemenſi, ibi: „ Tilpinum ſequitur Ulfarius, qui a „ præfato Imperatore Magno Carolo miſſus dominicus ad re„cta judicia determinanda, fuerat ante Epiſcopum conſtitu„tus ſuper totam Campaniam. „ Aymonius l. 5. c. 1. ibi: Ad partem fiſci noſtri miſſi ſui diſcurrentes diſſolvere debeant. Quo modo miſſi Dominici accipiuntur in legibus Longobard. lib. 2. tit. 16. 18. & 29. legibus Aleman. tit. 21. 30. & 36. capitul. Caroli lib. 1. tit. 122. & lib. 2. tit. 18. & l. 4. tit. 30. 32. & 44. & lib. 5. cap. 19. & aliis congeſtis a Lindembrogio in gloſſar. legum antiq. verbo Miſſus. Diverſique erant hi miſſi dominici a miſſis diſcurrentibus, quorum munus erat mandata Principum deferre per provincias: notavit P. Marcha leg. 5. concord. c. 8. Quater enim in anno in Gallia a Rege Legati mittebantur per Provincias, ut ſi quid Epiſcopi, aut Comites negligentes egiſſent, per eorum admonitionem corrigeretur, illiſque quibus a Comite jus dictum non eſſet, ipſi dicerent, & pleraque negotia Regis nomine perficerent, aut ad eum referrent. Conſtitutiones quoque principum, ſeu capitularium ab illis per Provincias tranſmittebantur, & annuntiabantur; qui ideo dicebantur miſſi, c. 2. de regul. ut etiam Legati a Pontifice per Provincias directi, legati miſſi dicuntur, cap. excommunicamus, ubi notavi de offic. Legat. c. 1. eodem tit. in 6. notarunt Cironius ad tit. de offic. Legat. & ad titulum de appellat. Leo Pinel. in c. 2. num. 197. Inde etiam miſſaticum dicitur tractus ille, cui præerat miſſus, eratque is tractus nunc plurium, nunc pauciorum pagorum ut accipitur in conſtitutionibus Caroli Calvi, tit. 12. cap. 12. ibi: „ Ut unuſquiſque miſſus in ſuo miſſatico proviſionem habeat, ut ſi aliquis de „ noſtris fidelibus per miſſaticum ſuum tranſierit, aut ibi „ conſiſtens, aut commanens, rapinas fecerit. „ Ubi notavit Carolus Sirmundus, & S. Bonifacius Martyr ep. 115. „ Poſtea vero contigit, ut Dominus Imperator patruelem meum Ri- „ colf. miſerit in miſſaticum ſuper Elbam cum his inferius „ ſcriptis. „ Illuſtrant Lindembrog. in gloſſar. verbo Miſſaticum, Voſſius de vit. ſerm. l. 3. c. 27. Zerda in adverſ. c. 155. nu. 22. Miſſus autem quis dicatur, exponit etiam Colvenerius ad Flodoard. c. 18. 4

d Comes.) Pro temporis varietate varii generis fuerunt Comites. Ante Conſtantini tempora illi Comites appellabantur, qui Proconſules, Præſideſque in Provincias ſequebantur officii gratia. Cornel. Fronto de differentiis Latini ſermonis, ibi: Comes iter facit, aſſecla ſequitur potentiorem. Cicero 1. in Verrem, ibi: Comites illi tui dilecti manus erant tuæ, Præfecti, Scribæ, Medici, Aruſpices, Præcones. Præcipuum vero Comitum locum tenebant aſſeſſores Præſidum, qui eis in judiciis aſſidebant, de quibus in l. 4. ff. de offic. aſſeſſ. ibi: Defuncto Præſide, ante diem reſidui temporis ſalarium deberi ait Comitibus. Et l. legati 12. §. Comites, ff. de vacat. muner. ibi: Comites Præſidum, & Proconſulum. Et lib. 1. §. ſed ſi, Digeſt. de extraordinar. cognit. ibi: Sed etſi Comites ſalarium petant. Et libr. 5. Digeſt. ad leg. Jul. repetund. ibi: In Comites quoque ex hac lege judicium detur. Et leg. Senatuſconſulto 16. Digeſt. de offic. Præſid. ibi: Senatuſconſulto cavetur, ut de his, qui Provincias regentes, comites, aut libertini, Et libr. 4. Digeſt. de offic. aſſeſſor. ibi: Diem functo legato Cæſaris Comitibus reſidui temporis. Et leg. 6. §. penul. Digeſt. de pœnis, lib. 41. §. 1. ff. de excuſat. tut. Illuſtrant Cujacius leg. 4. reſponſ. Papin. in l. diem functo, ff. de offic. Proconſ. Gothofredus in leg. in diem 4. de offic. aſſeſſ. Vivar. ad Flavium Dextrum, pag. 32. Baronius in Martyrolog. die 31. Maji. A Conſtantino Comitis nomen omnibus Magiſtratibus datum fuit, qui ſacrum Comitatum obſervabant, vel ex eo prodibant, quaſi ſocii laborum, imo & honorarii tituli vice fuit, ſine actu, ſine adminiſtratione. De his Comitibus, tam primi, ſecundi, quam tertii ordinis agitur in leg. unic. Cod. de Comitibus conſiſt. lib. 1. & 2. Cod. de Comitibus rei milit. l. un. Cod. Theod. de comit. & arcar. leg. 17. & 18. Cod. Theod. de proxim. Comitum, leg. 127. Codic. Theodoſ. de Decurion. leg. 9. & 10. Cod. Theod. de ſuar. & pecuar. Gothi etiam & Franci ſingulis civitatibus Comites exemplo Romanorum præfecerunt. Gregor. Turonenſ. leg. 6. capitul. 41. ibi: Miſitque ad Duces, & Comites civitatum nuncios. Ipſi Comites in pace juri dicundo operam dabant; Gregor. Turon. l. 8. cap. 18. ibi: „ Gundovaldus autem Comitatum Meldenſem ſuper Wverpinum competit, ingreſſuſque urbem, cauſarum actionem „ agere cœpit. „ Idem leg. 10. cap. 6. Unde in Concilio Vernenſi can. 23. ita cavetur: „ Ut comites vel judices ad eo„rum placita primo viduarum, orphanorum, vel Eccleſia„rum cauſas audiant, & definiant in eleemoſyna Domini Re„gis, & poſtea alias cauſas cum juſtitia. Cabil. 2. cap. 21. „ ibi: Comitibus vero, & judicibus hoc ſummopere obſervan„dum eſt, ut jure judicent, & nequaquam in judicio mu„nus, ſeu perſonam accipiant. Trib. can. 9. ibi: Si Epiſco„pus Eccleſiaſticum, & Comes ſæculare placitum eadem die „ condixerint, placitum Comitis poſtponatur. „ In Concil. Tolet. 1. ſub Recharedo mentio fit diverſorum Comitum. Plura de his Comitibus, & eorum officiis ac juriſdictione tradunt Alteſſerra de Comitibus l. 1. c. 3. 4. & 5. Zerda in adv. c. 91. n. 9. & 21. Creſpetius in ſumma, verbo Comes, Bignonius in not. ad Marculf. lib. 1. de formul. c. 8. Morla in empor. tit. 2. q. 28. num. 2. Ramirez de Prado in fragment. adverſ. Luitprand. 5

e Judex publicus, vel miniſter.) In his verbis ſuperfluum videtur verbum, publicus; conſtat enim judices publicos eſſe, ſiquidem judex dicitur, quaſi jus dicens populo, c. forus, §. judex, de V. S. quique publica fungitur poteſtate, l. 2. §. poſtea, ff. de orig. jur. unde videtur abundare verbum publicus, quod deeſt in dicto canone apud Baronium, & Binium; niſi dicamus cum Hoſtienſi & Abbate, per illa verba, judex publicus, majores judices ſignificari; & per verbum miniſter, judicem inferiorem, ut ſic omnes Magiſtratus præſenti prohibitione comprehenderentur. 6

f Placitum.) Id eſt judicium civile, jurgium, ſeu contentionem forenſem, cap. placita 15. quæſt. 4. Concil. Ticinenſe ſub Leo. IV. p. 3. ubi PP. ipſius Concilii coram Imperatore conqueruntur, quod miniſtri Comitum propter frequentia jurgia populum nimis affligebant, & ajunt: Quoſdam miniſtros

Comi-

Comitum propter frequentia placita pauperiorem populum nimis affligere comperimus. Et in Concil. Meldenſi can. 76. ita cavetur: „ Ut Regia Majeſtas obſervare præcipiat omnibus reipublicæ „ miniſtris, quod a divina auctoritate, & SS. PP. conſtitutio„ne cautum eſſe dignoſcitur, ut nemo Comitum, aut quiſ„quam ex judiciaria poteſtate, poſt quartam feriam, quæ ca„put jejunii nominatur, placitum, ſeu malum tenere præſu„mat. „ Illuſtrat Hothomanus in Francogal. c. 10. & 11. moris enim erat olim ſub dio cauſas agere, atque in portis civitatum; ſed plerumque ob ingruentes pluvias, aut ſolis ardores in templum juris dicundi cauſa ſeſe recipiebant Comites; quod prohibuerunt Eccleſiæ Patres in Concilio Ravennat. 2. tempore Clementis V. rubric. 12. ibi: „ Cum domum Dei „ deceat ſanctitudo, dicente Domino: Domus mea domus „ orationis vocabitur; & valde indignum ſi, & devotioni „ cultus ſit contrarium, quod in Eccleſiis fiant mercata, tra„ctatus, & mercimonia laborum, & ponantur in eis vaſa, „ & alia non deputata ad executionem, & obſequium divi„norum: Statuimus, & arctius prohibemus, ne de cetero in „ Eccleſiis fiant mercata, ſive teneantur vaſa, ſive mercimo„nia laicorum, nec judicialia tractentur temporalia, nec fiant „ in eis coadunationes viciniæ, vel tractatus, ſeu publica „ parlamenta, niſi forte tempore guerrarum. „ Nec non Imperator Carolus ſtatuit, ut ipſi judices domos ſibi conſtituerent, in quibus malum tenerent, non vero in Eccleſiis, l. 4. capit. c. 28. ibi: Malus tamen nec in Eccleſia, nec in atrio ejus habeatur. Dicemus infra, in c. 5.

7 g Publicis locis domos conſtituant.) Ad Prætorium videlicet, quod proprie accipitur ubi jus dicitur, l. pen. alias finali, C. de offic. Rector. provinc. ubi Mornac. cui & Præſidum domus hærent, l. 3. C. de oper. public. l. 3. C. de metal. lib. 12. l. ultim. C. Theodoſ. de offic. omn. judic. unde apud D. Joannem capit. 18. legitur, Judæos non fuiſſe ingreſſos Prætorium, ne contaminarentur, ſed manducarent Paſcha. Illuſtrant Pancirola lib. 2. variar. capit. 191. P. Faber lib. 1. ſemeſtr. capit. 1. De locis ubi Romani jus reddebant, agit Polletus lib. 1. hiſtor. fori, c. 4.

COMMENTARIUM.

8 Concluſio traditur, & illuſtratur.

EX hoc canone communiter talis deducitur aſſertio: „ In domibus Eccleſiarum, in quibus clerici degunt, non debent judices laici hoſpitium ſibi vindicare. „ Quæ aſſertio probari poteſt ex cap. præterea 28. ibi: Albergias, juncta ejus verbi nota, de jurepatron. Concil. Salisbur. ſub Martino V. „ Sæ„culares, eccleſiaſticæve perſonæ, quacumque dignitate præ„fulgeant, Romanorum Rege, ejus conjuge, & filiis exceptis, „ Eccleſias, eccleſiaſticaque bona, jura, & juriſdictiones, ſed „ Eccleſiarum vaſſallos publice occupare, aut invadere quo„modolibet non præſumant. „ Et in l. 1. in fine, C. de Epiſc. & Cler. quæ extat aliquibus verbis adjectis in l. 8. C. Theod. eod. tit. cujus auctor eſt non Conſtantinus Magnus, primus Catholicorum Imperator, ut Gloſſa exiſtimavit; ſed Conſtantinus Junior; nam textus ille Placido, & Romulo Conſulibus emanavit. Hi autem non ſub Conſtantino Magno, ſed ſub Conſtantino Juniore floruerunt, lib. 51. titul. 5. part. 1. lib. 27. titul. 3. lib. 1. lib. 2. titul. 22. lib. 2. ordin. l. 7. tit. 3. l. 1. recop. Illuſtrant ultra congeſtos a Barboſa in præſenti, Germonius l. 2. de ſacr. immun. c. 15. num. 13. Boetius Epon. hic, Sylveſter in ſumma verbo Immunitas 1. num. 3. Azor part. 2. inſtit. mor. lib. 9. c. 9. quæſt. 8. P. Suarez t. 1. de relig. lib. 3. cap. 13. n. 13. Bonac. ad Bul. cœnæ Domini, q. 19. punct. 3. §. 1. n. 5. Coriolanus in explicat. ipſius Bullæ, excommun. 18. verſ. 5. Gregor. Lopez, & Didacus Perez in dictis legibus partit. & ordin. Alteſſerra de Ducibus, l. 3. c. 16. & lib. 6. diſſert. capit. 17. Concluſionem hanc illuſtrat Sperell. deciſ. 51.

9 Impugnatur concluſio.

Sed hæc aſſertio difficilis valde redditur ſequenti juris conſideratione; nam munus hoſpitis recipiendi eſt patrimoniale, l. 3. §. munus, ff. de muner. & honor. ibi: Munus hoſpitis recipiendi, non perſonæ, ſed patrimonii onus eſt. Et l. ſunt munera, ff. de vacat. & excuſ. mun. lib. 3. C. de muner. patr. l. 10. junct. l. munerum, §. patrimon. ff. de muner. & honor. ſed a muneribus patrimonialibus nemo excuſatur, l. munera, §. patrimonior. ibi: “ Ab hujuſmodi „ muneribus, nec Primipilarius, nec veteranus, aut miles, a„liuſve qui privilegio aliquo ſubnixus eſt, nec Pontifex ex„cuſatur. „ Ubi Gloſſa deducit; Ergo nec clericus, nec Eccleſia. Quæ ſententia probatur ex l. de his, C. de Epiſc. & cleric. l. 2. C. de muner. patrim. l. 10. Igitur domus Eccleſiarum tenentur recipere Judices, ſeu Legatos Principis: ſiquidem ab eo onere patrimoniali, quia non perſonæ, ſed rei eſt, nemo excuſatur, præcipue cum agitur de hoſpitio præbendo miniſtris Regiis: nam inter regalia jura illud præcipuum numeratur, ut non ſolum Principi, verum & ejus miniſtris, & Conſiliariis habitatio præbeatur, l. 2. & per totum C. de metatis, & epid. lib. 12. l. 1. & per totum tit. 15. lib. 3. recopil. docent Avendanno in diction. verbo Heuſpedes, Aviles in c. 8. Prætorum verbo Dineros. Maſtrillo de Magiſt. lib. 3. c. 10. n. 178. Solorzanus de jurib. honor. n. 416. qui numero ſequenti cum Otalora, & Gregorio Lopez reſolvit, Eccleſiaſticos ab hoc onere exemptos non eſſe, niſi ſpecialis immunitas illis concedatur: ergo rite, & recte Comites, & alii judices poſſunt hoſpitium ſibi vindicare in domibus Eccleſiarum, etiamſi in eis clerici habitent. Augetur hæc difficultas ex eo, nam omnes fideles, maxime Eccleſiaſtici, tenentur hoſpitalitatem exercere, c. 2. c. quieſcamus, & per tot. 42. diſt. probavi in c. 2. de ſupplend. neglig. c. 1. de empt. & vendit. Ergo non debent eximi ab hoſpitio judicum, & aliorum Magiſtratuum.

10 Immunitas quæ, & quotuplex.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus rationem ut aſſignemus ſciendum eſt, immunitatem dici quaſi muneris vacationem, ſeu exemptionem, ſeu libertatem a muneribus alioqui communibus, ita nimirum dictam, quaſi expertem muneris; vel ſine munere, ideſt onere: munus enim præter donum ſignificat etiam nunc onus, nunc officium ſine dignitate, & honore, l. munus 18. ff. de V. S. quapropter immunitas Eccleſiaſtica ita definitur: “ Eſt jus, quo loca, vel perſonæ Eccleſiaſticæ a communi onere, ſeu obli- „ gatione liberæ, & exemptæ ſunt. „ Et ideo alio nomine vocari ſolet libertas, ſeu exemptio Eccleſiaſtica, c. adverſus, hoc tit. docent Covarruv. lib. 2. variar. capit. 20. Lupus de libert. Eccleſ. part. 2. qu. 11. Suarez de cenſur. diſput. 21. ſect. 2. n. 89. Azor to. 2. lib. 9. cap. 8. Hæc autem immunitas, ſeu emunitas, ut voluerunt Pitheus in Gloſſario, Zerda in adverſ. capit. 91. eccleſiaſtica eſt triplex. Prima localis, quæ competit Eccleſiis, & aliis piis locis, de qua in capit. inter alia, hoc tit. Secunda perſonalis, quæ competit Eccleſiaſticis perſonis, etiam in ordine ad cauſas, de qua in c. non minus, hoc tit. c. clerici, de judiciis, c. 1. de foro compet. Tertia realis, quæ competit Eccleſiaſticis rebus, ſeu bonis, de qua in præſenti textu agitur:

11 Traditur ratio decidendi.

Ideo autem in domibus Eccleſiarum judices, & ſæculares Magiſtratus nequeunt hoſpitium quærere, aut ſibi vindicare, quia hæc immunitas ab hoc patrimoniali munere præbendi hoſpitium, jam ab Imperatore Conſtantino conceſſa fuerat in dict. lib. 1. de Epiſcop. & Cleric. & in formula ipſa immunitatis Eccleſiaſticæ relata a Marculfo l. 1. formul. capit. 3. ſpecialiter cavetur, ne Eccleſiæ, villæ, aut poſſeſſiones manſiones, ſeu paratas præſtent. Solebant enim ſubditis hoſpitio non modo recipere miſſos, & Legatos Principis, Comites, & eorum miniſtros, verum & viaticum eis pro uniuſcujuſque dignitate præſtare. Verba ſunt: “ Statuentes ergo, ut neque vos, neque juniores, neque ſucceſſores veſtri, nec ulla publica ju- „ diciaria poteſtas, quocumque tempore in villis ubicumque, „ in regno noſtro ipſi Eccleſiæ, aut Regia, aut privatorum „ largitate collatis, aut qui poſtea fuerint collaturi, aut ad „ audiendas altercationes ingredi, aut freda de quibuslibet „ cauſis exigere, nec manſiones, aut paratas, vel fidejuſſores, „ tollere non præſumatis, &c. „ Unde deſcriptum fere privilegium monaſterii Corbejenſis a Clotario datum, quod extat apud Sirmundum tom. 1. Concil. Gallic. & privilegium Lauriſhamenſis monaſterii, quod auctorem habet Carolum Magnum in Chronico Lauriſhamenſi; & tot alia, quæ paſſim occurrunt. Sed reverentia Regiæ emunitatis vix continuit Comites. Pauliacenſem villam Cœnobii Floriacenſis crebra Arnuſti Comitis metatione attritam luget Aymonius Floriac. lib. 2. de miracul. S. Benedicti, cap. 5. “ Nam Arnuſtus quidam fuit, vir ſæcularis militiæ, clarus ſtipendiis, qui ab Archembardo hujus loci „ Abbate beneficiario jure aliqua ex poſſeſſionibus monaſterii „ ſibi tradita poſſidebat: hic oblitus benefactorum, fidei quo- „ que, quam Sacramento Sancto ſpoponderat Benedicto, ac „ illi pro poſſe famulantibus monachis, Pauliacenſis parochiæ „ prædium aſſidua exinanibat metatione. Carolus Magnus lib. 3. „ Capitul. capit. 39. ibi: De miſſis noſtris diſcurrentibus, vel ce- „ teris propter utilitatem noſtram iter agentibus, ut nullus „ manſionem contradicere eis præſumat. „ Ludovicus in Synodo Ticinenſi, ibi: “ Quando etiam Epiſcopos, Abbates, vel „ Comites, ſeu fidelium noſtrorum quempiam in propria vil- „ la morari contigerit cum ſuis, in ſuis maneant domibus, „ ne ſub obtentu hoſpitii vicinos opprimant. „ Illuſtrat Bignonius in notis ad Marculfum, lib. 1. c. 4. a quo munere paratarum immunitas Eccleſiæ domibus competit, ſicut etiam in regnis Hiſpaniæ a Regibus Catholicis conceſſum eſt, ne in domibus Clericorum ſine conſenſu, & voluntate ipſorum hoſpitium aliquis quærat, l. 27. tit. 3. l. 1. ord. cum hac tamen limitatione, ut ſcilicet hæc immunitas non competat, quando Princeps ipſe, vel ejus filii iter faciunt per aliquem locum, lib. 7. tit. 21. l. 2. ordin. unde agnoſcitur differentia, quæ verſatur inter Eccleſiam ipſam, & ejus domos; nam in Eccleſia nemo hoſpitium vindicare valet, non quia immunitas ab eo munere Eccleſiæ conceſſa ſit, ſed propter honeſtatem, ut exprimitur in d. l. pen. ibi: Porque ſeria coſa muy fea, y des honeſta, que las Igleſias que ſon caſas de Dios, &c. in domibus autem Eccleſiarum hæc inhoneſtas non verſatur, & ideo immunitas conceſſa fuit, quæ ceſſavit ex illa magna cauſa, videlicet ſupervenientibus Rege, Regina, vel eorum filiis, ut ex Concilio Salisbur. & dicta lege ordinamenti probavi. Magna autem cum ratione hæc immunitas non præbendi hoſpitium conceſſa fuit domibus Eccleſiarum, & Clericorum; nam ſimilis immunitas competit militibus armatæ militiæ, l. his oneribus, ff. de vacat. & excuſat. muner. ibi: “ Angariarum præſtatio, & recipiendi hoſpitis neceſſitas, & militibus, & liberalium artium profeſſoribus remiſſa ſunt. „ Medicis etiam, & legum Doctoribus, l. Medicos, C. de profeſſ. & med. lib. 10. ibi: Nec in Provinciis hoſpites recipere. Grammaticis, Oratoribus, & Philoſophiæ Præceptoribus in l. fin. Cod. de Fabric. & Archiatris, in l. Fabricienſium, l. Archiatros, C. de metatis. Cubiculariis Principis in leg. 2. Cod. de Præpoſitis ſacri cubicul. libr. 12. „ Domus quoque eorum, vel in hac ſacratiſſima urbe, vel in alia qualibet poſitas civitate ab om- „ ni hoſpitum cujuslibet dignitatis inquietudine vindica- „ mus. „ Decurionibus, & ſilentiariis, in leg. 3. Cod. de ſilentiariis, eodem libr. Militantibus in ſacris ſcriniis, leg. in ſacris 9. Cod. de proximis ſacrorum eod. libr. ibi: Super domibus quoque quas in provinciis poſſident, metatorum moleſtiis liberantur. Si ergo omnibus iis hæc immunitas conceſſa eſt, multo magis domibus Eccleſiarum, & clericorum competere debet: & ſi habitent pater, fratreſve cum filio

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

clerico, immunes ſunt ab hoſpitio præbendo, niſi ea præſtatio nummaria penſione ſolvatur. Marinis *l. 1. reſol. c. 167.* Si autem Eccleſia, aut perſona Eccleſiaſtica acquirat titulo univerſali, vel particulari domum ſubjectam, hoſpitationi regiæ, vulgo *de caſa y apoſento*, tenetur eandem hoſpitationem tanquam onus reale præbere, ut deciſum fuiſſe ſæpius in ſupremo regali Conſilio refert Guzman *de evict. q. 7.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta: nam munus ſu-
12 ſcipiendi hoſpites, de quo in præſenti agitur, non eſt, nec cenſeri poteſt patrimoniale, quia patrimonii munus tantum eſt, & cenſetur illud, in quo ſumptus petuntur, & erogantur, *l. 1. §. patrimonii, ff. de muner. & honor. l. fin. §. patrimoniorum, ff. eod. titul.* ibi: „ Patrimoniorum ſunt munera, quæ ſumptibus patrimonii, & damnis adminiſtrandis expediuntur. „ Et hinc illa tantum munera philoſophis remiſſa negantur, quæ ſumptibus expediuntur, non vero alia, ut conſtat *ex l. in honoribus, §. Philoſophis, ff. de vacat. & excuſat. muner.* Quod autem in propoſito, ut dicimus, ſuſcipiendi hoſpites munus ab eis, qui ad illud tenentur, abſque ullo ſumptu expediatur, conſtat *ex l. devotum, C. de metatis, lib. 12.* ibi: „ Solam ſane hoſpitalitatem „ ſub hac obſervatione concedimus, ut nihil ab hoſpite, quod „ vel hominum, vel animalium paſcuis neceſſarium creditur, „ poſtuletur. „ Et *ex l. unic. de ſalgamo hoſpit. non præſt. eod. lib.* quibus conſonat lex 10. 12. & 19. *tit. 15. l. 3. novæ recopil.* docuerunt Gloſſa *in lib. 1. C. de Epiſc. & Cler.* Ægidius Thom. *in tract. de collect. §. Subjicio, n. 12.* Deinde, quia etſi hoc munus recipiendi hoſpites eſſet patrimoniale, nihilominus tamen domus Eccleſiarum ab eo immunes deberent cenſeri, cum ſpeciali privilegio ea immunitas conceſſa ſit a Conſtantino *in dict. lib. 1.* & ab eis etiam patrimonialibus muneribus illi omnes immunes ſint, quibus id ſpeciali privilegio conceſſum eſt. Textus diſertus *in l. ſunt munera, ff. de vacat. muner.* ibi: *Præter eos, quibus principali beneficio conceſſum eſt.* Ubi Gloſſa, Bartolus, & Albericus *in rubric. ff. de muner. & honor.* Unde Petrus Antibolius *tractat. de muner. Parag. 4. n. 30. verſ. vel aliter*, concludit, quod ſpeciale eſt in Eccleſia de clericis, ut non teneantur ad ſuſcipiendos hoſpites in ſuis domibus, licet munus ſit patrimoniale, propter ſpeciale beneficium dictæ legis 1. ſicut & ſunt plures alii, qui ſpeciali beneficio legis hoc munere reperiuntur exempti. Nec obſtant text. *in d. l. ſunt munera*, ibi: *Nec ullum aliud privilegium, l. fin. ff. de muner. & honor.* ibi: *Qui privilegio aliquo ſubnixus eſt:* ubi doceri videtur etiam, nec virtute privilegii competere immunitatem ab hoc munere hoſpitem recipiendi; nam illa verba referenda ſunt ad eos, qui alia privilegia generalia immunitatis habent, non vero ſpeciale hujus immunitatis, ut Eccleſia, & clerici habent. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis, pro cujus ſolutione dicendum eſt, hoſpitalitatem dupliciter conſiderandam eſſe: primo quatenus procedit ex æquitate, & liberalitate, quæ omnino arbitraria eſt, & in ſola virtute conſiſtit, de qua *in l. ſi vero, verſus Idem ait, ff. de iis qui dejecerunt; l. & habet, §. hoſpites, ff. de precario, l. poſtliminii, §. in pace, ff. de captivis*; cujus ſymbolum deſcribitur ab Aul. Gellio *lib. 5. noctium, c. 13.* Alex. ab Alex. *lib. 4. dier. genial. c. 10.* & effectus juris, qui ex ea reſultant, tradunt Decius *conſil. 8.* Menochius *de arbitr. caſu 160. n. 19.* Tiber. Decianus *vol. 3. conſil. 66. n. 36.* De hoc hoſpitio accipiendi ſunt textus *in c. 1. de empt. & vendit. c. 2. de ſuppl. neglig. c. de monachis, de præb.* Secundo modo conſideratur hoſpitium, quatenus tendit ad munus, & onus, de quo *in leg. milites, §. munus hoſpitii, ff. de muner. & honor. leg. 3. Cod. de muner. patrim. lib. 10.* a quo immunes ſunt clerici *ex dict. leg. 1. Cod. de Epiſcop. & Clericis*, ubi Odofredus.

Diſſolvitur dubitandi ratio.

C A P U T II.

Gregorius *Agnello Epiſcopo* a *Terracinenſi*.

PErvenit ad nos, quoſdam illic, quod dici nefas eſt, *b* arbores colere, & multa alia contra Chriſtianam fidem illicite perpetrare. Et miramur, cur hoc fraternitas veſtra diſtricta emendare ultione diſtulerit. Ea propter ſcriptis vos præſentibus adhortamur, ut hos diligenti inveſtigatione perquiri, & veritate cognita talem in eis faciatis exercere vindictam, quatenus & Deus placari poſſit: & aliis eorum ultio correctionis exemplum ſit. Scripſimus autem & Mauro nunc Vicecomiti, ut fraternitati veſtræ in hac re debeat adhibere *c* ſolatia, dummodo ad comprehendendos eos invenire excuſationem aliquam non poſſitis. Quia vero comperimus multos ſe a murorum vigiliis excuſare, ſit fraternitas veſtra ſolicita, ut nullum nec per noſtrum, vel Eccleſiæ nomen, aut quolibet alio modo defendi a vigiliis patiatur, ſed omnes generaliter compellantur: quatenus cunctis vigilantibus, melius, auxiliante Domino civitatis valeat cuſtodia procurari.

N O T Æ.

1 a T*Erracinenſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub h. t. c. 2.* & in integram hujus textus reſtituo ex ipſo regeſtro D. Gregorii, ubi *l. 7. indict. ep. 20.* reperitur hic textus. Terracina civitas eſt Italiæ, in antiquo Latio littorali, quod hoc tempore vocamus Romanam Campaniam, prope mare, ſupra elatum collem ſita eſt: fuit Colonia Romanorum, & ejus meminerunt Livius, Lucanus, & Frontinus, ut refert Ughel. *t. 1. Italiæ, fol. 195.* Urbs eſt admodum civilis, jam Epiſcopali Cathedra ornata ab Apoſtolorum temporibus, & inter Eccleſias Romanæ Provinciæ numeratur, ac immediate Romano Pontifici paret. Agnello ejus Epiſcopo, qui temporibus Magni Gregorii ex anno 566. uſque ad ann. 595. Eccleſiam eam rexit, miſſa eſt præſens epiſtola. Ejus hiſtoriam narrat Baronius *t. 8. anno Chriſti 598.* Cum enim noſter Greg. Magnus eo anno, quo pax cum Agilulpho Rege Longobardor. qui totam fere Italiam devaſtaverat, diutius tractata, & ſæpius impedita eſſet, tandem ſuggerente Theudelinda conjuge Agilulphi firmiſſima facta fuit, ut refert Vvalfridus *l. 4. de geſtis Longob.* & ne interim dum pacta iniebantur, ſub velamento pacis aliquid infauſtum augeretur, Gregor. ſuos in diverſis locis poſitos, ut interim vigilarent, admonuit, dum *l. 7. indict. 2.* ad Joannem Caralitanum in Sardinia Epiſc. ita ſcribit: „ Cognoſcatis autem Abbatem, „ quem ad Agilulphum ante multum jam tempus tranſmiſimus, pacem cum eo, Deo propitio (quantum nobis ab ex„ cellentiſſimo Exarcho ſcriptum eſt) ordinaſſe. Et ideo quouſ„ que pacta de confirmatione pacis ipſius conſcribuntur (ne „ forte hoſtes noſtri in hac dilatione ad partes illas iterum „ velint accedere,) murorum vigilias, & ſolicitudinem in lo„ cis omnibus facite adhiberi. Et confidimus in Redemptoris „ noſtri potentia, quia adverſariorum nobis incurſus, vel in„ ſidiæ denuo non nocebunt. „ Et iterum *l. 7. epiſt. 20.* eundem monet, ut in locorum cuſtodia invigilare ſolicitus curet, ne tempore fœderis conſummato, pace nondum firmata, aliquid mali patiatur a Longobardis. Sic etiam in præſenti Agnellum Epiſcop. monet, ut Terracinam civitatem diligenter cuſtodiendam curaret, ita ut nec homines Eccleſiaſtici a murorum cuſtodia excuſarentur. Quam curam Magni Greg. circa temporalia defendit, & miris laudibus commendat Baronius ubi ſupra.

b *Arbores colere.*) De lucis, & eorum ſuperſtitione plura adduximus, *in c. 4. de tranſ.*

c *Solatia.*) Auxilium videlicet, quod vulgo dicimus brachii ſæcularis, de quo egi *in c. 1. de offic. ord.*

COMMENTARIUM.

2 DIfficile valde viſum eſt juris interpretibus, quod in præſenti jubet Gregorius, videlicet neminem, quantumvis Eccleſiaſtica perſona ſit, immunem eſſe a vigiliis murorum, ſive excubiis tempore belli; ſiquidem clericis, & Eccleſiaſticis perſonis prohibitum eſt quocumque in bello arma ſumere, militiæque nomen dare, *c. eos qui, 20. qu. 3. c. ex multa, §. de Clericis, de voto*: probavi *in c. fin. de clericis conjug.* & *in c. petitio, de homicid.* Accedit immunitas conceſſa perſonis Eccleſiaſticis *in cap. non minus, hoc tit. l. 2. C. de Epiſcop. & Cler.* Nam licet vigiliarum, & excubiarum onus ad omnes ſpectet, ut alia quæ reſpiciunt communem præſtationem; ab hac tamen communi regula eximi debent quicumque ſpeciali aliquo privilegio exempti ſunt, & per conſequens ab hoc communi onere clerici immunes eſſe debent: nam quid illis immunitas proderit, ſi cum laicis communi regula æſtimentur? quare ut Doctores textum hunc exponant, varia adduxerunt. Martha *de juriſd. 4. p. centur. 1. caſu 1. num. 20.* poſt Panormitanum, Gregorium accipit non de clericis, ſed de hominibus Eccleſiæ, & ejus ſervis, qui etſi alias immunes ſint a muneribus perſonalibus, *cap. Eccleſiarum, 12. qu. 2.* tamen neceſſitatis tempore immunitate non gaudent. Alii accipiunt textum hunc de civitatibus, in quibus Dominium temporale Eccleſia obtinet, ut erat civitas Terracina; quo caſu æquum eſſe ajunt, clericos, & religioſos vigilias, & excubias agere pro ipſis muris cuſtodiendis. Alii tandem præſentem textum reſtringunt ad irruptiones, & invaſiones infidelium, Saracenorum videlicet, vel ſimilium hominum ſceleratorum. Sed omiſſis his ſententiis, placet doctrina Innocentii, Hoſtienſis, & Butrii in præſenti, qui accipiunt Gregorium plenius, & generaliter de cunctis clericis, & clericorum ſervis, vel perſonis Eccleſiaſticis, in quovis improviſo, ſubitaneo, ſeu repentino motu, atque communi totius populi periculo; ſi modo occurrat caſus magnæ neceſſitatis, in quo ſive de civitatibus agatur, quarum temporale dominium ſit Eccleſiæ, ſive de aliis, ſive de graſſationibus, ſive invaſionibus fidelium, aut aliorum, etiam latronum; ſemper enim his caſibus tenentur clerici ad vigilias, & excubias faciendas, cum nulla major ſit pietas, quam patriam defendere, *cap. fortitudo, 23. quæſt. 3.* præcipue cum his caſibus detur periculum animarum, ſi civitas ab hoſtibus occupetur, *c. igitur ſæpe, 3. quæſt. 1. cap. placuit, 26. quæſt. 3.* & ſalus patriæ in diſcrimen verſetur, cui omnes conſulere tenentur, ac præcipue clerici, *cap. 1. 87. diſt. c. dilecto, de ſent. excommun. l. 6.* nec privata immunitas ſaluti publicæ præponenda eſt. Sidonius *l. 7. ep. 9.* ad Gracchum, ibi: *Parum in commune conſulitis, & cum in conſilio convenitis, non tam cura publicis mederi periculis, quam privatis ſtudere fortunis. Oportet* (inquit Plinius *leg. 7. epiſt. 18.*) *privatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre, multoque diligentius muneri ſuo conſulere, quam facultatibus.* Tacitus de Britannis agens, *in vita Julii Agri-*

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

colæ, ait: " Nihil aliud adverſus validiſſimas gentes pro nobis utilius, quam quod in commune non conſulant: ra- „ rus duabus, tribuſque civitatibus propulſandum commune „ periculum conventus; ita dum ſinguli pugnant, univerſi „ vincuntur. „ Etenim ſi his caſibus injuſta eſſet clericorum immunitas, quia ſecuritas publica negligeretur, inſuperque haberetur; ipſi potius exemplo, quam vocationis immunitate publicam læderent diſciplinam, ut ajebat Seneca *l. 1. de clementia*, ibi: *Si ſanis hominibus publica privatis potiora ſunt, ſequitur ut is quoque charior ſit, in quem ſe Reſpublica convertit, quippe publicæ ſalutis curam privatæ quieti præponit.* Unde Romana plebs adverſus Senatores, qui ſe immunes a militia aſſerebant, his verbis indignabatur: *Patres militarent, Patres arma caperent, ut penes eoſdem pericula belli, penes quos præmia eſſent.* Ita textum hunc accepiſſe videtur Alfonſus Rex *in l. 52. tit. 6. p. 1.* ubi Gregorius; & notarunt plures congeſti a Barboſa *in remiſſ. ad ordinat. Luſit. lib. 2. tit. 1. c. 11.* Robertus *l. 2. rer. judic. c. 11.* Unde & ob eandem publicam utilitatem etiam Eccleſiaſticos teneri ad viarum, & fontium, pontiumque refectionem, & pro locuſtis capiendis contribuere, reſolvunt Robertus *l. 2. c. 3.* Narbona *in l. 57. gloſſ. un. tit. 4. l. 2. recop.* Tamburin. *de jure Abbat. t. 3. diſp. 12. quæſit. 4.* Gibalinus *de irregul. c. 4. diffic. ult.* Menchaca *l. 1. uſufreq.* Diana *p. 1. tract. 2. reſol. 76.* Petrus Gregorius *l. 1. partit. tit. 4. capite 14.* Montalvo *in l. 1. tit. 4. l. 1. fori*, Germonius *l. 3. de ſacror. immun. c. 12. n. 22.* Chopinus *l. 3. de ſacra pol. tit. 2. in princ.* Marinis *t. 1. deciſ. 36.* Quæ hucuſque adduximus, procedunt tempore magnæ neceſſitatis, ubi adeſt periculum commune, alias Eccleſiaſtici non debent cogi ad vigilias, excubiaſque faciendas, *cap. fin. de cenſib. in 5. compil.* ibi: „ Gravi nobis ven. f. n. Bracharenſis Archiep. queſtione monſtravit, quod Rex Portugalen. non attendens, quod ſervus ſecundum Apoſtolum ſuo domino aut cadit, aut ſtat, clericos, aut alios religioſos, tam in criminalibus, quam in civilibus cauſis, reſpondere compellit coram judice ſæculari: nec conſiderans, quod obſequiis adſcripti divinis ab omni ſervitute debent eſſe prorſus immunes, angariis, & parangariis fatigat eoſdem: nec his contentus, eos ad muros faciendos, vel reficiendos, necnon in expeditionem, & ad excubias, quæ illorum vulgari annundinæ, vel attalaja dicuntur, ire cogit invitos. Quia igitur tantam Dei, & Eccleſiæ injuriam nolumus, ſicut nec debemus, æquanimiter ſuſtinere, præſertim cum chariſſimus in Chriſto filius noſter Fredericus Rom. Imperator illuſtris generali lege ſanxerit, ut omnes omnino Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ perſonæ ab omnibus ſæcularibus talliis, & exactionibus, angariis, & parangariis ſint immunes, nec niſi coram Eccleſiaſtico judice valeant convenire: diſc. v. m. quat. prædictum Regem, ut ab omni clericorum, & aliorum religioſorum ſuper his gravamine conquieſcat, monere, ac inducere procuretis; alioquin tam ipſum, quam alios ab hujuſmodi temeritate deſiſtere, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remota cogatis. „ Apud quem tamen ſit juriſdictio cognoſcendi de hac neceſſitate, an videlicet neceſſitas ſit urgens, vel non, diſputat Boetius Epon. *in præſenti, n. 11. & 12.*

C A P U T III.

Gregorius *Vitali* a *Defenſori Sardiniæ*.

INdicatum nobis eſt, quod quidam Caralitanæ Eccleſiæ clerici diſciplinam ſui refugientes Epiſcopi, contra eum ſolatium tuæ *b* defenſionis exquirant, atque per hoc illi, quod dici grave eſt, contumaces exiſtant. Quam rem, ſi ita eſt, omnino dure ſuſcepimus. Dicitur etiam, quod ſuæ actus deferentes Eccleſiæ, in aliorum ſe obſequiis, ac laboribus occupantes, ubi nomen dederunt militiæ, inveniantur extranei. Experientiæ ergo tuæ denuntiamus, ut nihil deinceps tale aliquid facere præſumat: ſed ſi cujuſquam clerici, ut aſſolet, culpæ caſus emerſerit, in qua ſibi petere debeat adjutorem, ad eumdem Epiſcopum reverenter accede, & ſicut cauſæ meritum cognoveris, non defenſor culpæ, ſed potius interceſſor exiſte: ut hac proviſione & poſcenti feras auxilium, & jura Præpoſiti non turbentur. Si qui vero ſunt, qui juſta popoſcerint, eis per te auxilium Sedis Apoſtolicæ non eſt negandum. Sed tamen ita ſervandum eſt, ut uniuſcujuſque Epiſcopi reverentia, & Clericorum diſciplina per defenſionis tuæ experientiam minime ſolvatur. Dictum eſt nobis etiam, quod ruſtici poſſeſſionis ejuſdem Caralitanæ Eccleſiæ jura propria deferentes, in privatorum poſſeſſionibus culturam laboris exhibeant. Ex qua re agitur, ut poſſeſſiones Eccleſiæ, proprio in aliis occupato cultore, depereant, atque ad *c* tributa ſua perſolvenda idoneæ non exiſtant. In qua re experientiam tuam volumus omnino eſſe ſolicitam, ne tale quicquam fieri poſthac noſtra auctoritate data tibi permittere debeas: ſciturus quod ſi neglexeris, noſtro exinde de minori tua ſolicitudine contra te animos commoveri. Cognovimus etiam, quod monaſteria ſervorum Dei vel etiam feminarum pro ſuo quiſque libitu, & diverſarum cauſarum executione perturbet: quod omnino non grate ſuſcipimus, tuamque experientiam ex hoc commonemus, ne quemquam hoc uſurpare denuo accepta noſtra auctoritate permittas: ſed Epiſcopo loci ipſius, ſub cujus degunt moderamine, curæ ſit eorum cauſas, utilitateſque diſponere. Valde enim eſt incongruum, ut omiſſo eo, alius quilibet eorum ſe cauſis admiſceat. Sed ille eorum vitam competenti, regularique debet moderamine diſponere, qui pro commiſſis eorum ſibi animabus compellitur reddere rationem.

N O T Æ.

1 a V*Itali defenſori.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 2.* & in ipſis epiſtolis Gregorii *lib. 7. indict. 2. epiſt. 66.* ex quo regeſtro ita reſtituo integram hujus textus. De defenſore, & ejus officio nonnulla adduxi *in c. 1. de tranſact. c. 3. de teſtibus.*

2 b *Defenſionis.*) inter munia, miniſteriaque defenſoris illud præcipuum erat, oppreſſos defendere, exceſſibuſque Prælatorum reſiſtere: unde ajebat Baronius *tom. 7. anno 598. n. 16.* quod proprium defenſorum officium erat pauperes, Eccleſiaſque defendere, qui ideo mitti ſolebant a Romano Pontifice per diverſas Provincias, quibus & alia negotia diverſi generis delegare conſueverant, ut patet ex formula ipſa hujus officii, quam his verbis refert noſter Gregorius *lib. 4. epiſt. 25.* " Eccleſiaſticæ utilitatis intuitu id in noſtro ſedit arbitrio, „ ut ſi nulli conditioni, vel corpori teneris obnoxius, nec fuiſti „ clericus alterius civitatis, aut in nullo tibi canonum ob„ viant ſtatuta, officium Eccleſiæ defenſorum accipias, ut „ quicquid pro pauperum commodis tibi a nobis injunctum „ fuerit, incorrupte, & vivaciter exequaris, uſurus hoc pri„ vilegio, quod in te habita deliberatione contulimus, ut „ omnibus, quæ tibi a nobis fuerint injuncta, complendis „ operam tuam fidelis exhibeas, redditurus de actibus tuis „ ſub Dei noſtri judicio rationem. „ Sed quia ipſi defenſores ultra ſibi conceſſa aliena uſurpabant, fovendo ipſos delictorum perpetratores, potius quam defendendo innocentes, & primam cauſæ cognitionem ipſis Epiſcopis auferendo; ideo Gregorius in præſenti reprehendit Vitalem defenſorem: cujus increpationis meminit ipſe Gregorius *lib. 7. epiſt. 67.* dum Januario Epiſcopo Caralit. ita ſcribit: " Dicitur, quod ali„ qui ex contumacibus veſtris clericis, ut defendi contra vos „ valeant, ad Vitalis defenſoris noſtri patrocinia convo„ larint. Unde ad eum ſcripta noſtra direximus, ne quem„ quam clericorum veſtrorum contra vos irrationabiliter de„ nuo audeat defenſare: ſed ſi culpæ caſus emerſerit, & gra„ vis non eſt, ſed veniam mereatur, interceſſor apud vos magis „ accedere debeat, quam defenſor. „ Et hunc etiam exceſſum idem Gregorius reprehendit in Romano defenſore Siciliæ, *libro 9. epiſt. 32.* in hæc verba: „ Pervenit ad nos, quod ſi quis contra clericos quoslibet cauſam habeat, deſpectis eorum Epiſcopis; eoſdem clericos in tuo facias judicio exhiberi: quod ſi ita eſt, quia valde conſtat eſſe incongruum, hæc tibi auctoritate præcipimus, ut hoc denuo facere non præſumas. Sed ſi quis contra quemlibet clericum cauſam habuerit, Epiſcopum ipſius adeat, ut aut ipſe cognoſcat, aut certe ab eo judices deputentur; aut ſi forte ad arbitros eundum eſt, partes ad eligendum judicem ab ipſo executio deputata compellat. Si quis vero vel clericus, vel laicus contra Epiſcopum cauſam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipſe cognoſcas, aut certe te admonente ſibi judices eligant. Nam ſi ſua unicuique Epiſcopo juriſdictio non ſervatur, quid aliud agitur, niſi ut per nos, per quos Eccleſiaſticus cuſtodiri debuit ordo, confundatur? Item nunciatum eſt nobis, quia quoſdam clericos, qui a Reverendiſſimo fratre noſtro Joanne Epiſcopo, exigente culpa in pœnitentiam miſſi ſunt, neſciente illo tua illos exinde auctoritate ejeceris, quod ſi verum eſt, rem te omnino inhoneſtam, & non leviter increpandam feciſſe cognoſcas. Eoſdem ergo clericos Epiſcopo ſuo ſine mora reſtitue, & hoc de cetero cave committere: quia ſi neglexeris, noſtros te noveris non mediocriter motus incurrere. „

c *Tributa.*) Eccleſiæ ipſi, cujus poſſeſſiones colebant, quæ ita præſcribunt leges Bajabariæ *tit. 1. l. 1. c. 4.* „ De colonis, vel ſervis Eccleſiæ qualiter ſerviant, qualia tributa reddant, hoc eſt, agrarium ſecundum quod habet, donet; & paſcuarium deſolvat ſecundum uſum provinciæ. Secundo andecingas legitimas, hoc eſt perticam decem pedes habentem, quatuor perticas in tranſverſo, quadraginta in longo, arare, ſeminare, claudere, colligere, & tradere a tremiſſe, unuſquiſque accola ad duo modia ſationis excolligere, ſeminare, colligere, & recondere debeat; & vineas plantando claudere, fodere, propaginare, præcidere: vindemiare. Tertio reddant decimum faſcem de lino, de apibus decimum vas, pullos quatuor, ova quindecim reddant. Quarto paraſredos donent, aut ipſi vadant, quo eis injunctum fuerit. Angarias cum carro faciant uſque 50. leucas, amplius non minentur. Quinto ad caſas dominicas, ſtabulare, fœnile, granicam, vel tuni- 3

num

num recuperandum pedituras rationabiles accipiant, & quando neceſſe fuerit, omnino componant: calciſurnium ubi prope fuerit, ligna, aut petras L. homines faciant: ubi longe fuerit, C. homines debeant exire, & ad civitatem, vel ad villam, ubi neceſſe fuerit, ipſam calcem trahant. „ Illuſtrat Lemaiſtre *de jurib. Eccleſ. lib. 3. c. 6.*

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur. EX præſenti textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Agricolæ prædiorum Eccleſiæ non debent deſerere culturam prædiorum, & ad alios agros colendos ſe transferre.* Probant idem Gregorius *libr. 10. indict. 5. epiſt. 27.* ibi: " Petrus, quem „ defenſorem fecimus, quia de maſſa juris Eccleſiæ noſtræ, „ quæ Vitellas dicitur, oriundus ſit, experientiæ tuæ bene „ eſt cognitus; & ideo quia ita circa eum benigni debemus „ exiſtere, ut tamen Eccleſiæ utilitas non lædatur, hac tibi „ præceptione mandamus, ut eum diſtricte debeas commonere, ne filios ſuos quolibet ingenio, aut excuſatione foris „ alicubi in conjugio ſociare præſumat, ſed in ea maſſa, cui „ lege, & conditione ligati ſunt, ſocientur, in qua re etiam „ & tuam omnino neceſſe eſt experientiam eſſe ſolicitam, atque eos terrere, ut qualibet occaſione de poſſeſſione, cui „ oriunde ſubjecti ſunt, exire non debeant. Nam ſi quis eorum exinde, quod non credimus, exire præſumpſerit, certum illi ſit, quia noſter conſenſus nunquam illi aderit, „ ut foris de maſſa, in qua nati ſunt, aut habitare, aut „ debeant ſociari, ſed & ſuperſcribi terram eorum. „ Et *l. 5. & 6. l. omnes 8. l. ſi coloni 14. l. litibus 19. l. cum ſcimus 21. §. illud, l. penult. §. 1. C. de colonis Paleſt. cum ſequent.* Illuſtrant Cujacius, Tuldenus, & Pereſius *ad tit. C. de agricolis*, Valaſcus *de jure emphyt. 1. p. qu. 37.* Donellus *lib. comment. c. 9.* Petrus Gregor. *lib. 18. ſyntag. c. 23.* Connanus *lib. 2. comment. c. 1.* Lemaiſtre *lib. 3. de jurib. Eccleſ. c. 4.*

5 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Agricolæ etiam adſcripti culturæ prædiorum liberi ſunt, & tanquam homines liberi judicantur, *cap. multorum 2. de Judæis, l. ne diutius 20. C. de agricolis, lib. 11.* authentica *adſcriptitios, C. de Epiſcop. & Cleric. l. 64. tit. 5. l. 18. tit. 6. part. 1. l. 6. tit. 22. partit. 3.* P. Gregorius *lib. 18. ſyntag. c. 22.* Pancirola *lib. 2. variar. cap. 77.* Amaya *in l. 19. C. de Decur. lib. 2.* D. Nicolaus de Caſtro *in l. unic. C. de c. civium, ex n. 21.* Solorzanus *de jure Indiar. lib. 1. cap. 3.* Faber *in Juriſprud. tit. 5. princip. 2. illat. 7.* Connanus *lib. 2. comment. c. 10.* Diaz *de ſalariis, 2. p. n. 30.* Igitur juxta eorum libertatem poſſunt diſcedere, & agriculturam deſerere, atque aliunde ſe transferre.

6 De diverſis agricolis. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, agricolarum, quos nos ab agris colendis *Labradores* dicimus, *l. 5. tit. 20. part. 2.* non unam eſſe conditionem, quippe Romani agros colebant, aut ſua manu, aut opera conductitia, & mercenaria. Nec manum ſuam terræ ferendæ, & colendæ olim præbere dedignabatur victrix Romanorum ſimplicitas, ut ait Columella *lib. 1. de re ruſtic.* & ipſorum quoque Imperatorum manibus colebantur agri, ſi fas eſt credere, quod gauderet terra vomere laureato, & triumphali aratore, ut ajebat Plinius *in Panegyr.* Poſtea vero vileſcente ruris diſciplina, uti cœperunt alienis operis, tam ſervorum, quam perſonarum conditionalium, *l. ſi mancipia, ff. de fundo inſtructo, l. quæſitum, §. Alfenus, l. cum de lanionis, §. ſi fundum, ff. eod. l. ex facto 35. §. rerum, ff. de hered. inſtit. l. 65. ff. de legat. 1. l. ult. de doli mali:* & inter ipſa mancipia ruſtica ruris cauſa comparata, enumerabantur cuſtos fundi, aut prædii villicus, molendarius, bubulcus, putatores, foſſores, paſtores, *l. ſi ita teſtamento, §. mulier, ff. de fund. inſtr.* Illuſtrant Carolus Sigonius *lib. 2. de antiquo jure Rom. c. 6.* Briſſonius *lib. 2. ſelect. c. 9.* Lipſius *lib. 1. elect. c. 15.* Marcel. Donat. ad Svetonium *in Tiberio, c. 8. tom. 6. theſauri crit.* Connanus *l. 2. comment. c. 10.* Guillelm. Polver. *l. 5. ſect. c. 10.* unde fluxit triplex agricolarum conditio, notata *in l. ſervos 12. Cod. de agricolis lib. 11.* quorum alii omnino ſervi ſunt, qui juſſu & fide dominica colunt prædia, quibus ſemper adhærent, *l. ſi quis inquilinos 112. ff. de legat. 1. l. cum de lanionis 18. §. cum de villico, l. Seja 20. §. 1. ff. de fund. inſtruct. l. 5. l. quemadmodum 7. C. de agricolis, lib. 11.* alii homines liberi, qui ſpecialiter coloni appellantur, *l. 1. C. de prædiis Tamiacis, lib. 11.* qui capitatione non ſolvunt, & dumtaxat penſionem certam præſtant domino terræ, a qua diſcedere non poſſunt, quales ſunt 30. annorum poſſeſſione quæſiti, *l. 5. & 6. l. omnes 8. l. ſi coloni 14. l. litibus 19. l. cum ſcimus 21. §. illud, l. penult. §. 1. Cod. de agricolis, lib. 11. l. 1. C. de Colonis Paleſt.* alii cenſiti, qui cenſibus, ſive libris cenſualibus, quibus perſonarum, & bonorum deſcriptio continetur, ſimul cum prædiis, quæ haberent, adſcribuntur, & pro capite tributum, ſive capitis cenſum præſtant, *l. 4. l. cum ſcimus 21. cum ſequenti, C. de agric.* Illuſtrant Ramirez de Prado *ad Martialem lib. 1. epigr. 62.* Arniſeus *lib. 2. de repub. c. 3. ſect. 9.* Unde & adſcriptitii, & cenſibus obnoxii, & tributarii, ſive adſcripti vocantur, *l. ſi quis presbyter 20. C. de Epiſcop. & cleric. l. quicumque 10. Cod. de re milit. l. 1. C. de tyron. lib. 12. l. omnes 6. l. colonus 8. C. de agricol. l. 2. C. in quibus cauſis coloni, lib. 11.* ubi poſt Claſſicos Connanus *lib. 2. comment. cap. 10.* Cujacius *in rubric. C. de agric.* Valaſcus *de jure emphyt. 1. p. q. 37.* Donel. *lib. 2. comment. c. 9.* ubi Oſualdus *lit. V.*, Petrus Greg. *lib. 18. ſyntag. c. 23.* Schifordeg. *lib. 3. ad Fabrum, tract. 26. qu. 6.* Faber *in Juriſprud. tit. 4. illat. 1.* Acunna *in c. qui ex famulis, 56. diſt.* Duarenus *ad tit. de ſervit. cap. 1.* Lantdmeter. *lib. 2. de vet. cler. cap. 15.* Baeza *de inopa debit. c. 2.* Ameſcua *de poteſt. in ſe ipſum, cap. 17. numer. 23.* Connanus *libr. 2. comment. cap. 10.* Huſanus *in tract. de homin. prop.* Borellus *de præſt. Reg. cap. 64. n. 39.* Solorzanus *tom. 2. de jure Ind. lib. 1. cap. 3.*

7 De colonis, & caſatis Eccleſiæ. Deinde ſciendum eſt, olim Eccleſiam habuiſſe in patrimonio ſuo ſervos, colonos adſcriptitios, caſatos, & originarios. De ſervis, & mancipiis plura adduxi *in c. 2. de ſervis non ordin. cap. 4. de rerum permut.* Colonos aſſequebatur Eccleſia, aut ex donatione fidelium, cum ipſi fundum donabant Eccleſiæ, cum quo tranſibant coloni adſcriptitii; aut emptione, ſi Eccleſia prædia de novo acquirebat, colonoſque comparabat. Eodem modo caſatos acquirebat; caſati autem ſunt proprie, qui ſe caſæ, ſeu domui dedicarunt: quam ob rem ſicut qui agros colunt, coloni dicuntur; ita qui caſas, ſeu domos curant, appellantur caſati, ut probat Lemaiſtre *de jurib. Eccleſ. lib. 3. c. 5.* ubi docet caſatorum duo genera eſſe, ita ut alii dicantur vaſſalli caſati, alii ſervi caſati. Vaſſalli caſati ſunt homines, ſeu feudatarii deterioris notæ, qui cum opus erat, pro Eccleſia militabant, Epiſcopoſque ſequebantur, & Eccleſiæ deſerviebant, de quibus Carnotenſis *epiſt. 28.* ibi: *Caſati Eccleſiæ, & reliqui milites pene omnes, vel abſunt, vel pace violata excommunicati ſunt.* Unde in Capitularibus Caroli *lib. 3. c. 63.* jubetur, ut caſati Comites, ſeu Dominos ſuos proſequantur, his verbis: " De vaſſis dominicis, qui „ adhuc intra caſam ſerviunt, & tamen beneficia habere noſcuntur, ſtatutum eſt, ut quicumque ex eis cum Domino „ Imperatore domi remanſerit, vaſſallos ſuos caſatos ſecum „ non retineat, ſed cum Comite, cujus pagenſes ſunt, ire „ permittat. „ Servi caſati erant, qui domeſticis obſequiis famulabantur, quorum conditio valde diverſa erat a vaſſis caſatis: nam vaſſi caſati ingenui erant, ac ſervos proprios habebant, qui ad eorum nutum poterant manumitti, ut apparet ex veteri inſcriptione, quam refert Juretus *ad epiſt. 28. Ivonis Carnot.* his verbis: *Ex beneficio S. † per Joannem Epiſcopum, & per Albertum S. † caſatum factus eſt liber Lambertus, teſte hac ſancta Eccleſia.* Deinde vaſſalli caſati non erant ſervi, ſed his tantum conditionibus tenebantur, quibus feudatarii hodie obſtringuntur: at ſervi caſati, ut ait Cujac. *ad titulum 2. de feud. pag. 485.* deterioris conditionis erant, domi, ſocique miniſtrabant, aut rem familiarem curabant, vel ruri, vel in urbe: quapropter in alienam manum poterant pro arbitrio transferri, ut docet Lemaiſtre *ubi proxime.* Mentio iſtorum caſatorum extat *in l. ſi qui, Codic. Theodoſ. de bonis proſcript.* ibi: „ Plena deſcriptio comprehendat, quod ſpatium, quod „ ſit ruris ingenium; quid aut cultum ſit, aut colatur, &c. „ Quis ædificiis, aut poſſeſſionibus ornatus, quotve mancipia „ in prædiis occupatis, vel urbana, vel ruſtica, vel quarum „ artium generibus imbuta teneantur; quot ſint caſarii, vel „ coloni. „

8 Traditur ratio decidendi. Unde apparet vera decidendi ratio hujus textus: nam cum coloni, qui in perpetuum colonariæ conditioni ſe mancipabant, fieri ſervi glebæ, ſeu adſcriptitii, non poterant culturam eorum prædiorum, quibus mancipati erant, deſerere, & alio ſe transferre, pari modo ac curiales, qui ſe curiæ devoverant, qui ideo non poterant officiis, & functionibus curiæ renunciare, *l. cum per alios, Cod. de colonis Paleſt. lib. 11.* imo nec momento quidem temporis a prædiis ſe ſeparare poterant, *l. 15. Codic. de agricolis;* & ideo domini ſimiles colonos debebant in cenſum referre, & profiteri apud acta, vel cenſitorem, una cum ipſis prædiis; quia pars prædiorum ſunt, & veluti membra quædam fundi, *l. 4. §. 5. & 8. de cenſibus.* Suffragantur Imperatores *in l. 7. de agricolis*, dum docent, quemadmodum originarios colonos abſque terra, ita ruſticos, cenſitoſque ſervos vendi non licere, nec permutari, vel obligari; imo nec eos ſine prædiis legari poſſe, reſpondit Marcianus *in l. ſi quis inquilinos 112. ff. de legat. 1.* adeo autem prædio adſcripti adhærent, ut etiam in ſobolem conditionem ſuam transferant, nec ab ea conditione privilegio, dignitate, aut officio liberentur, ſed nec cenſus auctoritate, *l. 11. Cod. de agricolis lib. 11.* tenentur enim ſemper inhærere ſuis prædiis, a quibus nec momento quidem temporis amoveri poſſunt; & ſi alio migraverint, eos ad locum, ubi cenſiti, vel educati, natique ſunt, Præſes provinciæ redire compellet, *l. 6. Cod. eod. tit. de agricolis:* cogetque profugos, qui ſine domino vagantur, & agros deſerunt, ad prædia ſua redire, etiam per manuum injectionem, ſicut pleriſque in locis nunc fit in animalia vaga, & errantia, *ex l. 1. C. Theodoſ. ſi vagum mancipium petatur.* Receptatoribus etiam colonorum præcipiet judex, ut fugitivos reddant, & præter temporis capitationem, etiam argenti 12. libras fiſco inferant, *l. 12. eodem tit. de agricol.* Nec in hac parte ullum ſpeciale jus obtinet Eccleſia, ſed utitur comuni jure, quod omnibus privatis in colonos, & adſcriptitios competit: quare male veteres compilatores dum hoc jus retrahendi colonos fugitivos ad propriam culturam in præſenti epiſtola docuit Gregorius, textum hunc compilarunt ſub titulo de *immunit. Eccleſ.* quaſi in hac parte Eccleſia ſpecialem immunitatem, aut peculiare privilegium contineret.

C A-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

C A P U T IV.

Ex Concilio a Lateran.

NOn minus pro peccato, quod faciunt, quam pro illorum detrimento, quod *b* ſuſtinent, grave nimis eſſe dignoſcitur, quod in diverſis partibus mundi Conſules Civitatis, & Rectores, necnon & *c* alii qui poteſtatem videntur habere, tot onera frequenter Eccleſiis imponunt, & ita gravibus eas, & crebris exactionibus premunt, ut deterioris conditionis ſub eis factum Sacerdotium videatur, quam ſub Pharaone fuerit, qui divinæ legis notitiam non habebat: ille quidem omnibus aliis ſervitutibus ſubactis ſacerdotes ſuos, & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit, & de publicis eis alimoniam miniſtravit. Iſti vero onera ſua fere univerſa imponunt Eccleſiis, & tot *d* angariis eas affligunt, ut eis illud quoque, quod Hieremias deplorat, competere videatur: Princeps provinciarum facta eſt ſub tributo. Sive quidem *e* foſſata, ſeu expeditiones, ſeu alia quælibet ſibi arbitrentur agenda, de bonis Eccleſiarum, & clericorum, & pauperum Chriſti uſibus deputatis, cuncta volunt fere compleri: juriſdictiones etiam & auctoritates Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum ita evacuant, ut nihil poteſtatis in ſuis videatur *f* hominibus remanſiſſe. Super quo dolendum pro Eccleſiis, dolendum etiam eſt nihilominus pro ipſis, qui & timorem Dei, & Eccleſiaſtici ordinis reverentiam videntur penitus abjeciſſe. Quocirca ſub anathematis diſtrictione ſeverius prohibemus, ne talia de cetero attentare præſumant, niſi Epiſcopus, & Clerus tantam *g* neceſſitatem, vel utilitatem inſpexerint, ut abſque ulla occaſione ad relevandas communes utilitates, vel neceſſitates, ubi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda. Si autem Conſules, aut alii de cetero iſta commiſerint, & commoniti forte deſiſtere noluerint, tam ipſi, quam fautores eorum excommunicationi ſe noverint ſubjacere, nec communioni reddantur, donec ſatisfactionem fecerint competentem.

N O T Æ.

a LAteran.) Generali videlicet celebrato ſub Alexandro III. ubi *c. 19.* reperitur hic textus, ex quo ejus integram ita tranſcribo. Etiam reperitur *in 1. collect. ſub hoc tit. c. 4.* & de hoc Concilio nonnulla adduximus *in c. nonnulli, de reſcript.*

3 b *Qui ſuſtinent.*) Epiſcopi videlicet, & ceteri Prælati Eccleſiaſtici; unde in Concilio Lateran. ſub Leone X. anno 1521. *ſeſſ. 9. in fine*, & *§. Cum a jure*, ita cavetur: *Prælati etiam præmiſſi abſque Romani Pontificis licentia ultro conſentientes excommunicationis, & depoſitionis pœnam ipſo facto incurrant.* Idem cavetur in bulla Cœnæ Domini *c. 18.*

2 c *Et alii.*) Judices videlicet ſæculares, ac temporales, quos ex vulgi ſermone Bonifacius VII. *in cap. penul. hoc tit. in 6.* vocat Juſtitiarios, & Ballivos.

d *Angariis.*) Angarias appellant Imperatores, provincialibus impoſitam onerum vehendorum, bajulorumque neceſſitatem *in l. 11. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. l. 2. Cod. de Epiſcop. & cleric. l. 2. C. quibus muner. lib. 10.* quod fuiſſe patrimoniorum munus, poſſeſſionibuſque, ſive patrimoniis indictum, tradit Arcadius *in l. ult. §. patrimoniorum, ff. de muner. & honor.* Inde angariarum exhibitio *in l. 11. ff. de vacat. muner.* præbitio *in l. ult. ff. de muner. & honor.* præſtatio *in l. 10. §. angaria, ff. de vacat. muner.* & angariariæ naves *in l. 4. ff. de veteranis.* Inde etiam angarii, qui onus illud deferebant. Joannes Brodeus *lib. 6. miſcel. c. 6.* Solorzanus *lib. 2. polit. c. 13. & 14.* Angariæ ergo ſunt præſtationes, quæ extra ordinem provincialibus imponuntur in tranſvectione armorum, & annonæ militaris, aut in aliis neceſſitatibus, veluti cum petuntur jumenta, plauſtra, ſeu naves, *l. ul. Cod. de Fabric. lib. 11. l. 4. Cod. de veteran. lib. 12. l. nemo 20. C. de curſu public. lib. 12. cap. 1. tit. 12. quæ ſint regal. in uſib. feudor.* quorum præſtatio munus patrimoniale eſt, a quo nec milites, nec alii excuſantur, *l. ult. §. patrimoniorum, el 2. & §. penul. ff. de muner. & honor. leg. ſunt munera 11. ff. de vacat. muner.* quamvis cura exigendi has angarias a provincialibus præbendas his, quibus Princeps jubet, perſonale munus eſſet, ideoque militibus, atque aliis remittitur, *l. ult. §. curſus, ff. de muner. & honor. l. ab his 10. l. angarios, ff. de vacat. muner.* quas ita exponit Cujac. *in l. 2. C. de Præfect. ſacr. cubic. libr. 12.* Parangariæ ab angariis vix diſtinguuntur, *leg. maximarum 12. C. de excuſat. muner. lib. 10. lib. 3. Cod. de ſilentiar. lib. 11.* & utraſque hodie vocamus *guias, levas de hombres, beſtias, ò carretas*, ut *in tit. 10. lib. 6. recopil.* Angariæ tamen per viam regiam curſus publici duci ſolebant, parangariæ vero per alios tramites tranſverſos, *l. mancipiis 15. C. Theodoſ. de curſu public.* obſervarunt Cujac. *in rubric. C. de curſu publico, lib. 12.* Pancirola *in notit. Imper. Orient. cap. 6.* & *lib. 6. variar. cap. 31. §. de angariis*, Boſquetus *lib. 1. epiſtol. 170.* Bulenger. *de Imperat. lib. 6. cap. 25.* Gilken. *in l. placet, num. 3. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* quamvis aliter cum Accurſio accipiat Otalora *de nobilit. part. 1. cap. 2. num. 23.* In jure tamen canonico pro quacumque impoſitione angariæ imponuntur. Ideoque angaria pro onere publico ponitur, ut apud Petrum Bleſenſ. *epiſt. 102.* ibi: " Deteſtabile quippe eſt in monacho, „ ut ſub quocumque coloris habitu, honore, aut titulo poteſtatis habeat feuda, ſervos, & ancillas, homagia, & fidelitates, atque ligantias, ut hominibus angarias, & parangarias, ceteraque onera publicæ functionis imponat. *Et* „ *epiſt. 150.* Nulli volens imponere citra liberam voluntatem alienæ ſervitutis angariam. *D. Gregor. lib. 8. epiſt. 64.* „ *ibi:* Qua (*nave*) illuc veniente, ac tibi auctoritate præcipimus, ut ita eam in cunctis tuearis, atque ab omni angaria, vel onere exuere, excuſareque feſtines. *Fulbertus Carnot. epiſt. 110. ibi;* Ut honeſta Sanctorum PP. ſequens veſtigia, nos hujus penſionis angariæ nullatenus obliget. „ Ubi legendum eſſe *angaria*, jam notavit Zerda *in adver. cap. 68. num. 6.*

3 e *Foſſata.*) Foſſatum eſt locus munitus, ſeu pro caſtris muniendis factus: nos dicimus *foſſo*, de quo Modeſtinus *in l. 3. ff. de re milit.* ibi: *Qui a foſſato recedit, c. puniendus eſt.* Plinius *lib. 18. cap. 21.* ibi: *Foſſatum purgari, & extendi.* Robertus *in chron.* ibi: *Rex Henricus fecit foſſata alta inter Franciam & Normanniam, ad prædones arcendos.* Vegetius *lib. 4. de re milit. cap. 16.* notavit Zerda *in adverſ. cap. 6. nu. 15.*

f *Hominibus remanſiſſe.*) Quod admodum improbavit Theodoricus apud Caſſiodorum *l. 1. variar. epiſt. 29.* ibi: " Quamvis nullos velimus gravamen aliquod ſuſtinere, quos videtur „ pietas noſtra protegere (quia regnantis eſt gloria ſubjectorum otioſa tranquillitas;) tamen ſpecialiter Eccleſias ab „ omni injuria reddi cupimus alienas, quibus dum æquabilia præſtantur, miſericordia divinitatis acquiritur. Et ideo Beatiſſimi viri Euſtegii Epiſcopi ſanctæ Mediolanenſis „ Eccleſiæ petitione permoti, præſentibus te affatibus admonemus, ut prædiis, vel honoribus illius Eccleſiæ intra Siciliam conſtitutis, tuitionem ſtudeas ſalva civilitate præſtare. Nec a quoquam cujuslibet nationis homine contra fas „ patiaris opprimi, quos decet divinitatis intuitu ſublevari. „ Ita tamen, ut cauſis publicis, & privatis, quæ contra eos „ rationabiliter proponuntur, reſpondere non differant. Quia „ ſicut volumus eos ab aliquo prægravari, ita exceptos a tramite juſtitiæ non patimur inveniri. „ 4

5 g *Neceſſitatem, vel utilitatem*) An in caſu neceſſitatis, etiam inconſulto Romano Pontifice poſſint clerici, & Eccleſiaſticæ perſonæ ad tributa pendenda ſimul cum laicis cogi, noſtris temporibus docte, & acriter diſputatum eſt, editis pro utraque parte juris allegationibus per Regios Conſiliarios, tunc fiſci Patronos, D. Andream de Rianno, & D. Antonium a Caſtro, ac perdoctum, ac pium virum Illuſtr. D. Joann. a Palafox, Oxomenſem Epiſcopum; quorum fundamenta tranſſcripſit Fermoſinus *in cap. Eccleſia B. Mariæ, quæſt. 12. & 13. de conſtit.* & ideo ne actum agamus hanc partem omittimus.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: " Clerici ad collectas, ſeu tributa ſolvenda cogi non „ debeant, alias judices eos cogentes, cum ſuis fautoribus excommunicati ſunt. „ Probant eam textus *in cap. adverſus, hoc tit. cap. 1. cap. clericis, eod. tit. in 6. cap. fin. de cenſibus, in 5. compil.* cujus verba retuli ſupra *in cap. pervenit, cap. Eccleſiarum 19. 12. qu. 2. cap. quia cognovimus, 20. qu. 3. cap. convenior, 23. q. 8. cap. pervenit, cap. ſecundum canonicam, 86. diſt. cap. penult. de Judæis, cap. noverint, de ſentent. excommun. Clement. præſenti, hoc tit.* Concil. Aurel. 4. *cap. 13.* Tolet. 3. *can. 21.* Tolet. 4. *can. 46. ibi:* " Præcipiente Domino noſtro, atque excellentiſſimo Siſenando Rege id conſtituit ſanctum Concilium, ut omnes ingenui clerici pro officio religionis ab omni publica indictione, atque labore habeantur „ immunes. „ Lateranenſe ſub Leone X. anno 1521. *ſeſſ. 9. §. 5. Et cum a jure.* Concil. Colon. celebratum anno 1536. *p. 9. cap. 20.* Mogunt. anni 1549. *cap. 76.* Benedictus XI. *in extrav. unic. hoc tit.* Trident. *ſeſſ. 25. de reform. cap. 20.* formidanda Bulla Cœnæ Domini *cap. 18.* Alia Eccleſiæ decreta referunt Creſpetius *in ſumma, verbo Exactio*, Jodocus Coccius *tom. 2. theſauri, lib. 8. art. 8.* Conſonant lex 5. 6. & 9. *C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. 2. de Epiſcop. & cleric. l. 50. 51. 52. 54. cum tribus ſequentibus, tit. 6. partit. 1. l. 1. & 10. tit. 3. l. 1. ord. l. 6. l. 9. tit. 18. recop.* Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti a Garanna, & Barboſa *de jure Eccleſ. lib. 1. cap. 39. §. 5.* Narbona *in l. 35. tit. 3. gloſſ. 4. lib. 3. recopil.* Garrier. *tom. 2. Digeſti fidei, fol. 596.* Boetius Epon. *in præſenti*, Petrus Gregor. *l. 1. partit. titul. 4. cap. fin.* Tondutus *reſolut. canon. c. 30.* Germonius *l. 3. de ſacr. immun. c. 15. n. 19. & cap. 17. n. 17.* Suarez *de cenſur. diſp. 28.* & contra Regem Angliæ *lib. 2. cap. 9.* Tapia *to. 1. catena mor. lib. 4. q. 11. art. 6.* Valenzuela *contra Venetos p. 4. n. 130.* Borel. *t. 3. deciſ. tit. 15. n. 106.* Beyerlinch *in theat. t. 3. verbo Eccleſiaſtici*, Aravio *de ſtatu civil. diſput. 12. diffic. 2.* Jacob. Gothofred. *in l. 3. & ſeq. C. Theodoſ. de Epiſc. & Cler.* Bellarminus *libr. 1. de Clericis, c. 28.* Theoph. Raynaud. *tom. 12. tract. mala e bonis Eccleſ. ſect. 2. cap. 2.* Caſtillo *lib. 3. controv. cap. 9.* Æneas Robertus *lib. 2. rer. judic. c. 1.* P. 6 Concluſio traditur, & probatur.

Gre-